

[Center za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje](#)

[Univerze v Mariboru](#)

ZAPISNIK

3. delavnice o prihodnosti Evrope – »Evropa prihodnosti in zelena Slovenija v njej«, ki je potekala spletno, 10. 1. 2022

Prisotni: zasl. prof. dr. Peter Gričar, prof. dr. izr. prof. dr. Lučka Lorber, izr. prof. dr. Marjeta Ciglencečki, zasl. prof. dr. Rudolf Pušenjak, red. prof. dr. Jožica Knez Riedl, prof. dr. Elko Borko, prof. dr. Igor Tičar, dr. Darja Piciga, dr. Nevenka Bogataj, izr. prof. dr. Jože Nemec, Vanja Borovac in Nataša Marinič Petrovič.

Dnevni red:

1. Nekaj misli o Evropi prihodnosti
2. Enakost spolov in družba/ekonomija znanja
3. Podnebna in trajnostna kriza – kako naj EU pristopi njenemu reševanju
4. Državlјanska pobuda za Integralno zeleno Slovenijo v okviru EU
5. Razprava in predlogi sporočil Evropski uniji o ukrepih za prihodnost Evrope

Zasl. prof. dr. Peter Glavič pozdravi navzoče in se zahvali za udeležbo.

K tč. 1)

Zasl. prof. dr. Peter Glavič uvodoma pove, da so na spletu prikazani številni zapisi, zamisli in predlogi glede Evrope prihodnosti. Večini moramo pritrđiti. Kot kontinent s svojo geopolitično lego, zgodovino in kulturo ima Evropa svoje specifične lastnosti, za katere si želimo, da jih ohrani v bodoče. Vendar jih ogroža ne-trajnostni razvoj.

Prispevek lahko strnemo v naslednje predloge:

- Učvrstitev odgovornosti posameznikov, lastnikov kapitala in upravljalcev (managementa), politikov v prid splošne blaginje. Pozorno spremljanje in presojanje njihove kredibilnosti ter ustrezno rigorozno ukrepanje (s pomočjo pozitivne in negativne selekcije) oz. ocenjevanje njihove bonitete na osnovi kriterijev, usklajenih s trajnostnim razvojem.
- Dosledno uveljavljanje načela previdnosti v projektih, povezanih z inovacijami (predvsem na področju farmacije, gospodarjenja z vodo in gozdovi, živiloreje, poljedelstva, prehranske industrije, informatike).
- Zgodnje prepoznavanje, razkrinkanje in preprečevanje manipulacij na zgoraj omenjenih področjih. V ta namen razvijati in upoštevati sisteme zgodnjih opozoril.
- Vzpodbuditi in okrepiti vseživljenjsko izobraževanje vseh generacij prebivalstva o zavedanju pomena trajnostnega razvoja in odgovornega ravnanja z našim okoljem ter o trajnostnem delovanju.

K tč. 2)

Dne 26. novembra je Evropski svet na pobudo Slovenskega predsedstva EU sprejel »Ljubljansko deklaracijo o enakosti spolov v raziskavah in inovacijah«. Omembe vredno je, da je deklaracijo podprlo kar 34 držav, od tega 24 držav članic EU (niso se pridružile: Poljska, Madžarska in Slovaška).

Zaslужni in upokojeni univerzitetni profesorji v Sloveniji ob tem gotovo ne moremo ostati ravnodušni. Gre za dva temeljna cilja: (1) neenakopravni položaj žensk je v nasprotju z osnovnimi evropskimi, demokratičnimi vrednotami in (2) ženske ostajajo premalo izkoriščen del človeškega kapitala, kar je zelo škodljivo za prizadevanja vaših družb, da dosežemo boljše raziskovalno-inovacijske dosežke in da naša gospodarstva postanejo mednarodno visoko konkurenčne ekonomije znanja.

Trenutno stanje: kljub številnim obljubam, se delež žensk v raziskovalni sferi v Sloveniji celo zmanjšuje: leta 2016 je bil 34,5 %, leta 2019 pa le 33,3 % (v zasebnem sektorju pa še bistveno manj – le okoli 20 %) – povprečje EU znaša 41 %. Ko gre za vodstvene položaje v znanosti, je delež žensk le 17 %. Velik razkorak je viden tudi med deležem žensk med vsemi zaposlenimi 46 %, medtem ko jih je med doktorskimi študenti 54 %

Skratka, ženski del človeškega kapitala ostaja – kljub vsem deklaracijam – še vedno premalo izkoriščen in ženske so očitno še vedno v neenakopravnem položaju v odnosu na moške. To je politično nesprejemljivo in ekonomsko nesprejemljivo!

Generalna sekretarka Evropske investicijske banke Marjut Falkstedt opozarja (Večer, 24. 11. 2021), da podjetja, v katerih ženske zasedajo vsaj polovico vodilnih položajev, beležijo večjo rast prodaje in imajo večjo donosnost. Prav tako je doseganje ciljev trajnostnega razvoja ZN odvisno od izboljšanja možnosti žensk in gospodarske udeležbe po vsem svetu. Vlaganje v ženske je še posebej pomembno za podnebno krizo. Gre za spremembo pravil igre za celotno človeštvo, meni sekretar ZN Antonio Guterres.

Predlogi za ukrepanje:

- S prenovljenim Evropskim raziskovalnim prostorom (ERA) in Paktom za raziskovalno in inovacijsko dejavnost v Evropi (Pact for R&I in Europe), Gender Equity Strategy 2020–2025 ter Gender Action Plan III. imajo EU in države članice, vsaj na papirju, jasno strateško usmeritev in opredeljene instrumente za uresničevanje ciljev na področju enakosti spolov.
- Potrebno je okrečiti politično voljo za odločnejše uresničevanje teh ciljev na ravni držav članic in EU kot celote. Potreben je dodatni pritisk na vlade, da se uvedejo instrumenti, ki bodo pomagali doseči uresničitev zastavljenih ciljev (tudi s sicer nepopularnimi instrumenti, kot so kvote). Ta pritisk morajo zagotoviti: politične stranke, nevladne organizacije, akademska sfera ter mediji.
- Poljska, Madžarska in Slovaška niso podpisale Ljubljanske deklaracije – z njimi je treba nadaljevati razpravo, da se jih pridobi za podporo sprejetim ciljem.
- Slovenija ima relativno slabe rezultate na tem področju, podvojiti je treba napore, da se odpravi njeno zaostajanje ter si zastaviti ambiciozne, dosegljive in merljive cilje za obdobje do 2025 in 2030. Univerzitetni profesorji morajo – ne glede na svoj predmet – to problematiko približati študentom in jih mobilizirati za podporo enakopravnosti spolov,
- Enakopravnosti je potrebno uvajati na vseh ravneh (spolni, rasni, verski, plačni, premoženjski, narodnostni, državni itd.).

K tč. 3)

Pomembni ukrepi za reševanje podnebne krize

Opozorila znanosti in stroke glede podnebnih sprememb so skrajno resna (govorimo o krizi, katastrofi). Zahteve EU glede znižanja izpustov TGP (–55 % do leta 2030 oz. –100 % do leta 2050) bo težko doseči (Slovenija jih že do 2020 ni!). EU bi morala organizirati platformo z nasveti o uresničevanju Zelenega dogovora za posameznike in gospodinjstva, zavode in podjetja, krajevne skupnosti in občine, države in regije, EU in svet, vse s časovno dimenzijo.

Potrebno je hitreje in bolj učinkovito uvajati:

- krožno gospodarstvo, med drugim z metodami nič odpadkov;
- obnovljive vire energije (OVE) in snovi ter energijsko in snovno učinkovitost kot skrajno nujne ukrepe;
- trajnostno mobilnost, s tem da se posebno pozornost posveti ukrepom za zmanjšanje obsega avtomobilskega in letalskega prevoza, zlasti:
  - s podporo železniškemu prevozu (npr. z boljšo organizacijo medmestnega prometa, večjo pogostostjo vlakov in spalniki),
  - večjo izkoriščenostjo vozil (soupleta vozil) in e-mobilnostjo v kombinaciji z razpršenimi OVE in shranjevanjem energije, kot je model Trajnostnega energetskega kroga za gospodinjstva in organizacije ter
  - delom in izobraževanjem na daljavo (študij, izpiti in zagovori, vseživljenjsko učenje, sestanki, posvetovanja).

Nujni horizontalni ukrepi za vsa zgornja področja so izobraževanje in raziskovanje, obdavčevanje ne-trajnostne rabe virov, spodbude za razvoj in prenos dobrih praks, spremembe življenjskih stilov in opustitev »kulture« potrošništva.

Vloga in pomen univerz pri reševanju podnebne krize

Pomemben dejavnik v bodočem razvoju EU bodo inovativne trajnostno in družbeno odgovorne univerze, ki bi morale delovati v naslednjih smereh:

- kot ustanove doseči polovične izpuste toplogrednih plinov do leta 2030 in ničelne neto izpuste do leta 2050 po zgledu najbolj ambicioznih univerz na tem področju, kot je TU Gradec;
- uvajati ogljični in okoljski (ekološki) odtis na vseh ravneh – od posameznika in družine preko podjetij in krajevnih skupnosti do regij, članic EU in držav sveta;
- prevzeti vodilno vlogo pri spreminjanju življenjskih stilov ljudi s ciljem doseči povprečni ogljični oz. okoljski (ekološki) odtis na ravni svetovno dopustnih vrednosti;
- prispevati k izobraževanju o podnebnih spremembah in okoljsko vzgojo za vse prebivalce Evrope, zlasti za mlajše generacije, in tudi zagotoviti medgeneracijsko vseživljenjsko izobraževanje;
- zagotoviti ciljne raziskave za trajnostne prehode (vključno s pravičnim preходом) in okoljske izzive;
- vzpostaviti povezano sodelovanje (mreženje) visokošolskih institucij pri oblikovanju platforme z znanjem, nasveti in okoljskimi rešitvami za vse generacije. Namen je ozaveščanje, vzpodbujanje in osebno ukrepanje za znižanje okoljskega odtisa, cilj je vzpodbuditi individualno odgovornost in proaktivno delovanje. (akcijsko usmerjena pobuda).
- prednostna naloga je izobraževati vse sloje prebivalstva, posebej mlajše generacije o pomembnostih in načinih varovanja okolja;

- spreminjati navade in običaje ljudi z upoštevanjem povprečnega ogljikovega oz. okoljskega (ekološkega) odtisa posameznikov, podjetij, zavodov, občin, regij in držav proti in do ravni svetovno dopustnih vrednosti.

K tč. 4)

Dr. Darja Piciga predstavi svoj prispevek, v katerem člane seznanj z naslednjimi:

Predlogi za Integralno zeleno Evropo

Krovna vizija integralne zelene Evrope (IZS) za 2050 – blaginja za vse in ohranjeno zdravo naravno okolje – se operacionalizira v zmanjšanju ekološkega odtisa do biokapacitete Zemlje ob nekoliko povečanem indeksu človekovega razvoja. Odraža se v specifičnih ciljih za vse štiri integralne ekonomske pristope (sprememba ekonomske paradigme), ki se nanašajo na ohranjanje narave, prehransko in energetske samozadostnost ter integralni razvoj držav, občin in regij; mednarodno priznanje in sodelovanje za integralni trajnostni razvoj, trajnostni turizem in geokulturo; sistemski pristop, RRI in učenje za trajnostni razvoj; nizkoogljično, krožno in bio-gospodarstvo ter delovna mesta.

Vrednote trajnosti in družbene odgovornosti so kot povezovalno moralno jedro v središču ukrepov IZS, trajnostni razvoj (TR) korenini v naravi in skupnosti, kultura je ključni sestavni del celostnega pristopa k TR.

Obstoječi evropski potenciali za vse štiri integralne poti se povezujejo s pametno integracijo in učinkovitim izvajanjem politik EU, ki temeljijo na načelih TR (politike evropskega zelenega dogovora in drugih prioritet EU), ter integracijo znanja za doseganje ciljev TR, kot je **znanje za trajnostne prehode** (EEA). Gradimo tudi na številnih uspešnih evropskih **integralnih zelenih praksah**.

Predlogi za IZS so predstavljeni v 90 idejah serije *3 × 30 Ideas from Integral Green Europe* na platformi Konference o prihodnosti Evrope (CoFoE) pod Druge zamisli, skupaj so objavljeni na <http://integralna-zelena-slovenija.si/en/ig-europe/>.

V svoji razpravi je izr. prof. dr. Lučka Lorber poudarila vlogo in pomen univerz pri zagotavljanju trajnostno in družbeno odgovornega ravnanja z okoljem. Predstavi prioritete delovanja na področju trajnostno in družbeno odgovorne Univerze v Mariboru, ki so bile oblikovane za obdobje 2013- 2020. Predlaga:

- da visokošolske institucije v Evropski uniji zagotovijo medgeneracijsko vseživljenjsko izobraževanje in ciljne raziskave za trajnostne prehode in okoljske izzive;
- akcijsko usmerjeno pobudo: **povezano sodelovanje** (mreženje) visokošolskih institucij pri oblikovanju platforme z znanjem, nasveti in okoljskimi rešitvami za vse generacije. Namen je ozaveščanje, vzpodbujanje in osebno ukrepanje za znižanje okoljskega odtisa Cilj je vzpodbuditi individualno odgovornost in proaktivno delovanje.

Vodja centra se zahvali in besedo preda dr. Nevenki Bogataj.

Dr. Nevenka Bogataj pove, da Kultura izraža kumulirano znanje o socio-ekološkem sistemu. Zato ne presenečajo načela, s katerimi so mednarodni politični forumi doslej skušali vključiti dopolniti ekonomsko gonilo razvoja (rast BDP): previdnost (1972), dolgoročnost (1989) in konsenz (1992-2015). Vsa ta načela že udeležujejo tim. vmesne institucije, torej tiste, ki posameznike povezujejo v skupnost na nižji ravni od države kot so na primer civilno-družbene institucije, izobraževalne oblike, še zlasti pa primarne gospodarske skupnosti. Njihovo integracijo različnih vidikov razvoja upošteva model Integralne zelene Slovenije.

Prof. dr. Jožica Knez Riedl omeni, da se kot zelena nit vleče Hardinova teza o tragediji skupnih oz. javnih dobrin (objavljeni l. 1968). Razlagal jo je na skupnih naravnih dobrinah, kot so pašniki in gmajne, ki pa jih človeška pogoltnost in sebičnost kmalu opustošita. Žal je primerov neprimerne obnašanja oz. potrošnje danes nič koliko. Vse več javnih dobrin doživlja to usodo (gozdovi, oceani, reke, atmosfera, javna prometna omrežja itd. vse do vesoljskih dobrin), ljudje z nevestnim koriščenjem teh dobrin onesnažujejo naš planet in prispevajo k podnebni krizi. Vzporedno pa postaja vse več dobrin (zlasti nematerialnih) zasebnih, do katerih imamo potrošniki omejen dostop oz. so na voljo proti plačilu (zdravstvo, šolstvo, rekreacijske površine idr.). Ta problem se zastruje s pojavom t.i. free ridinga (zastonjkarstva), ko se ljudje izogibajo plačilu in s svojim neetičnim obnašanjem prenašajo probleme na druge. To se dandanes razširja tudi na elektronske dobrine in intelektualno lastnino.

Predlogi:

- Okrepiti pozornost evropski dediščini skupnostnega oz. kolektivnega organiziranja in upravljanja, jih raziskovati in vključevati v redno delo, ker izražajo zgodovinsko pogojeno uskladitev ekološkega in družbenega delovanja v konkretnem prostoru, kar je državna in tržna regulacija razvoja prezrla in obšla. Tak primer so zemljiške skupnosti, ki z regionalno specifičnimi imeni več stoletij upravljajo tudi ekstremna npr. gorska zemljišča ob državnih mejah.
- Iskati in spodbujati ne-individualne (timske, skupnostne) oblike delovanja in upravljanja ter z njimi iskati sinergije v družbeno odgovornem delovanju. Primeri zanje so npr. civilno družbene ustanove (NVO), študijski krožki (study circles) in druge lokalne oblike sodelovanja za skupno dobro, ki mobilizirajo tudi okoljsko znanje in veščine ter z njim povezane vrednote.

K tč. 5)

Prisotni so obravnavali predloge in sprejeli zgoraj navedene zaključke.

Delavnica se je zaključila ob 12:15 uri.

Zapisala:

Nataša Marinič Petrovič

Vodja CZPUVU:

zasl. prof. dr. Peter Glavič